

Ключові слова: Ірен Роздобудько, детектив, трилер, авантюрний роман.

Аннотация

В статье сделана попытка определить особенности остросюжетной прозы Ирен Роздобудько, выделить и систематизировать ведущие черты детективных романов писательницы.

Ключевые слова: Ирен Роздобудько, детектив, триллер, авантюрный роман.

Summary

The features of the detective prose of Irene Rozdobudko are investigated in this article. The leading lines of the writer's detective novels are distinguished and systematized.

Keywords: Irene Rozdobudko, detective, thriller, adventure novel.

УДК 823.162.1-3.09

Сухарєва С. В.,

кандидат філологічних наук,

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
(Луцьк)

“ANTIDOTUM” АНДРІЯ МУЖИЛОВСЬКОГО: ДО ПРОБЛЕМИ АНТИУНІЙНОЇ ПОЛЬСЬКОМОВНОЇ ПОЛЕМИКИ XVII СТОЛІТТЯ

У межах польськокомовного диспуту XVII століття на тему Брестської унії важливу роль відіграв блок антиунійної прози. Найвизначнішими її представниками були брати Стефан і Лаврентій Зизанії, Леонтій Карпович, Мелетій Смотрицький (у період приналежності до православного віросповідання), Андрій Мужилівський, Захарія Копистенський, Іван Вишенський та ін. У сучасному літературознавстві більше уваги приділяється вивченню давніх праць унійної спрямованості. Це можна вважати своєрідною спробою подолати дискримінаційний підхід до католицьких творів ідейно заангажованої літературної критики попередніх епох. При цій позитивній науковій тенденції не менш цінний антиунійний доробок XVII ст. залишається в тіні, а його польськокомовна парадигма взагалі майже не досліджена.

Окремо детально розглядалися “Palinodia...” Захарії Копистенського (Володимир Завитневич, Парасковія Степенькіна), “Threnos...” Мелетія Смотрицького (Порфирій Яременко, Сергій Бабич), однак у вітчизняному літературознавстві до сьогоднішнього дня брак систематизованих студій антиунійної польськокомовної прози барокової доби з виділенням основних її тенденцій, проблематики, особливостей художнього викладу тощо. Мета нашої публікації – на основі комплексної антиунійної праці Андрія Мужилівського “Antidotum przezacnemu narodowi ruskiemu, albo warunek przeciw apologii jadem napelnionej, którą wydał Melety Smotrzycki, niesłusznie Cerkiew Ruską prawosławną w niej pomawiając haeresją i schismą. dla niektórych scribentów” окреслити тематичний блок антиунійної польськокомовної прози поберестьейської доби, визначити особливості його художнього мовлення, авторські інспірації, взаємозв'язок з працями опонентів та внутрішню побудову антиунійного дискурсу.

Підставою аналізу антиунійної польськокомовної прози XVII ст. на основі “Antidotum...” є непересічність особи Андрія Мужилівського та його визначна роль у веденні антиунійної дискусії, зокрема з Мелетієм Смотрицьким. Не можна

погодитися з думкою Петра Кралюка, який, описуючи події, пов'язані з наверненням Мелетія Смотрицького у католицизм, стверджував, що Андрій Мужилівський був людиною “не дуже високої богословської освіти” [2, 160]. Позиції цього критика суперечать біографічні факти письменника.

Основні відомості про життя і творчість Андрія Мужилівського подано в антологічній праці Івана Вагилевича “Pisarze Polscy Rusini” [5, 153–156]. Окрім цього, інтерпретаційний шар життєвої позиції і богословської обізнаності письменника складають полемічні листи, опрацьовані Юрієм Мициком, почерпнуті з рукописних джерел. Зокрема, йдеться про Лист до Криштофа II Радзивіла з повідомленням про виступ у похід Війська Запорозького і про відправлення посольства до короля Сигізмунда III від 15 липня 1621 року, Лист до Криштофа II Радзивіла у справі місії ченця Івана Дубовича від 16 грудня 1623 року, Лист до Криштофа II Радзивіла про ситуацію у Війську Запорізькому, зокрема про зміщення Михайла Дорошенка і обрання гетьманом Марка Жмайла від 13 лютого 1624 року [1, 310–347]. Відомі також українськомовні поезії Андрія Мужилівського полемічного змісту та “Отпис на лист унитов виленских, которые усиловали свое лестное отступление от восточное церкве к западнему костелу слушное показати, которым къ воли сесь лист зъ Слуцка стался худішим во презвитерох Андреєм” (1616).

Після смерті Іова Борецького слуцький протопоп Андрій Мужилівський був однією з найважливіших кандидатур на очолення православної митрополичої катедри. Для порівняння, іншими кандидатурами на цю посаду були Петро Могила та Ісайя Копинський, визначні релігійні і суспільні діячі того часу. Участь у виборах митрополита, відведена йому головна роль в осуді богословського трактату Мелетія Смотрицького “Apologia peregrinacji do krajów wschodnych ... do przezczasnego narodu ruskiego ... sporządzona” (1628) [4] на Київському соборі свідчили про надзвичайну популярність Андрія Мужилівського в церковному ієрархічному, козацькому і народному середовищах. При цьому визначальною була його місія красномовця і богослова, духовного провідника суспільства.

У попередній, віленський період діяльності письменника відома його приязнь з Мелетієм Смотрицьким, який у той час не тільки сповідував православ'я, а й після підписання Брестської унії очолював антиунійний рух. Про ці взаємини дізнаємося з листа Смотрицького від 6.12.1623 р., у якому він вказував: “Miłosne miłości twej pisanie miłością przyjąłem. Ucieszyłem się o zdrowie ucciwości twojej i twoich, i wysłałem o niem Boga, prosząc Jeo łaske i w pozad i date lata, aby ucciwość twoje w niem przy duszozbawiennym i błogosławionym pomieszkaniu, chowając na wielkość świętej swej cerkwi potrzeba” [1, 340].

У той же період (30.11.1623 р.) Іов Борецький звернувся з пастирським листом до Андрія Мужилівського у справі місії Івана Дубовича, в якому зазначав: “Dał Bóg rozum, dał lata, dał łaską swą i gromadne i silne, a co więtsza, dał w cerkwi prawde, przy której stojących o zmacniającem Chrystusie, tak łacno nie połkną wschodniego nabożeństwa Rusi. Co wszystko Jego Bozkiej opatrności połeciwszy, miłości Bożej i błogosławieństwa pokorności naszej, jako na[j]lubowniejszemu bratu użyczamy” [1, 339]. Як бачимо, Андрій Мужилівський перебував у центрі

суспільно-релігійних перипетій і саме йому козацтво доручило осуд “Апології...” свого колишнього соратника Мелетія Смотрицького.

Петро Кралюк так описує ці події: “Смотрицький намагався захищатися, посилаючись на твори Отців Церкви, просив дати йому можливість диспутувати на соборі. Але А. Мужилівський, витягнувши з-за пазухи картку, зачитав присуд собору: по-перше, М. Смотрицький мав присягнути, що в майбутньому ні словом, ні помислом не потурбує “руську церкву”; по-друге, публічно відречеться від “Апології...”, засудивши її; по-третє, він не мав права виїздити із Києва до Дермані” [2, 159].

Розігране Смотрицьким каяття, який, остерігаючись помсти козацтва, привселюдно потоптав свій твір, що дало йому можливість без перешкод покинути Київ, переховатися у волинській Дермані і звідти вести дискусію на захист своєї “Апології...”, викликало бурю протесту у православному таборі. З особливим запалом виступив Андрій Мужилівський, якого вразила дволикість Смотрицького. “*Sama tedy Miłość do Cerkwi i do bliźniego wiodła mię Przewielebni w Bogu Ojcowie / aby pokazać nieomieszkał światu niestatek tego Apologiara / i że słusznie jego robota od Cerkwi wyklęta jest / i w niej miejsca żadnego mieć niemoże / Abowiem przewrotnie trzech Scribentów przedsięwziawszy / w osobie onych Cerkiew prawosławną lży / nad to i w niektórych miejscach powagę Pisma ś. i Doktorów Cerkiewnych znieważył... i nad zakaz Synodalny ważyłem się bez Cenzury sam od siebie / rozmowę mieć z tym Apologiar... pokazując w czym nagany godni Scrobentowie / w czym zaś sam Apologiar*” [3, 2]. Стиль письменника відзначається радикалізмом, відсутністю західних протестантських і демократичних впливів, поетичністю мовлення і риторичною образною насиченістю.

Праця “Antidotum...” складається з чітко виділених дванадцяти розділів, які лише частково покриваються з твором опонента. У праці Мелетія Смотрицького “*Apologia peregrinacji do krajów wschodnych ... do przezacnego narodu ruskie[go] ... sporządzona*” основні апологетичні аспекти подані в нумерованих численних розділах (нараховується їх понад сорок з різним ступенем важливості інформації та нерівномірним об’ємом), де авторська позиція викладена лише на останніх 74 сторінках. У першій частині праці Смотрицький проаналізував помилки православних богословів, вказав на єресі у їхньому вченні та на причини своєї подорожі на Схід. Отож, закономірним було введення в “Antidotum...” Андрія Мужилівського опосередкованих учасників діалогу – Стефана Зизанія, Христофора Філалета і Теофіла Ортолога, а саме під таким псевдонімом Мелетій Смотрицький свого часу видав відомий усім “Threnos...” православного звучання. Таким чином, в “Antidotum...” можемо вивчати цілісність вчення антиунійної богословської школи та дізнатися про незначні розходження у поглядах православних теологів.

Авторська передмова – це звернення до Юва Борецького з похвалою та проханням поблагословити полемічний виступ і визнати його правомірним згідно з церковною наукою. Письменник назвав себе найнижчим слугою і покірним богомольцем, а твір – духовним мечем, піднятим на супротивника. Концепт авторської покірності був типовим риторичним засобом, до якого вдавалися практично всі полемісти. Андрій Мужилівський підкреслив, що його покірність відрізняється від топосу покори Мелетія Смотрицького, який свою передмову

посвятив світському меценату Янові Замойському, таким чином заручившись підтримкою польської шляхти. Обидва письменники в якості стильової анафори використали звертання *Przezacny Narodzie Ruski*.

Андрій Мужилівський мав намір у перших трьох розділах поступово розкрити помилковість вчення Смотрицького (“любого Апологіара”), переходячи від загальних звинувачень відступників до детальної критики опонента. Він зробив екскурс в історію Церкви, навівши приклад безбожності Арія і порівнюючи з ним Мелетія Смотрицького: “Przysięgę swą Constantinowi wielkiemu i wszystkiemu Synodowi wypełnił: lecz gdy przybył do Aleksandrii przysięgę swą podeptał / i Renocacji odstąpił / mając to na myśli swojej (com uczynił zniewolim to uczynił...)” [3, 2]. Окрім цього, автор ствердив, що своєю зовнішністю Смотрицький теж нагадував Арія: “był statury dość długiej / pochmurowaty / kształtowny jako chytry wąż / który by mógł wszelkie niewinne serce oszukać / przez przewrotne swoje udanie: w rozmowie był słodki / zawsze zwodząc duszę i pochlebując” [3, 2]. Оскільки Мужилівський не був сучасником Арія, він не міг достеменно знати його зовнішності, тож достосував її до вигляду Мелетія Смотрицького, надавши зовнішнім рисам опонента характеру відступництва, хитрощів і фальші. Для більшої промовистості письменник використав численні парафрази Біблії, розкриваючи концепт релігійної вірності та безбожності.

Поширюючи концепт безбожності на внутрішній світ опонента, Андрій Мужилівський описав в “Antidotum...” чутки, які переповідали в православному середовищі після відречення Смотрицького від православ'я: “Každy to na oko widzi / żeś hipokryta / co i Ojciec twój w Duchu S. Pamięci / Błogosławiony Leontiusz Karpowicz Archimandryta, Cerkwie Zesłania Ducha Ś. Wileńskiej / w tobie widział / dla czego i do Zakonu cię przyjmować niechciał / znając żeś ty miał wielkie turbacje Cerkwie Bożej czynić / tylko czasowi schodząc / żądaniu niektórych osób / którzy wewnętrznego Wilka mało znali / rad nierad przyjąć musiał do Zakonu / i ręce omywszy czyst jest od tego” [3, 6b].

Як бачимо, на відміну від Смотрицького, який в “Апології” здебільшого посилався на реальні факти, Мужилівський вповні застосував художній вимисел, надавши йому барокових рис достовірності. Мовлення письменника сповнене емоційністю, порівняння гострі і дошкульні. Він порівняв Смотрицького із самим Іудою, який довго був апостолом Христа, але в найважчу хвилину його зрадив. При цьому він обіграв концепт місця: “Stąd nie idzie żadna prawda / być na miejscach śś: być przy ludziach świątobliwych / abowiem i Judasz z Christusem Panem był w Jeruzalimie / i tajemnic wszystkich wiadomy: jednak za tym nie szło / aby miał być do końca dobrym / gdyż Pana dla łakomstwa sprzedał / coś i ty uczynił z Narodem naszym i ze wszystką Cerkwią Wschodnią” [3, 7].

На відміну від типово богословського виступу опонента, Мужилівський вдався до художнього стилю викладу, оснований на біблійній герменевтиці, ввів у текст розмовні елементи, описуючи Божі знаки, які передували священницькому сану Мелетія Смотрицького, час від часу емоційно вигукував, переконання переплітав із сумнівами, використовував гру слів – одним словом, ввійшов у всю повноту барокового концептизму.

Часто у його описах з'являється метафоричний образ Вовка, який прагне знищити отару: "oszczuczony wilk by się i pokazywał być pasterzem / owce onego niezwykli słuchać / co się i stobą stało" [3, 10]. Цей образ, оснований на символіці Святого Письма, має свою антонімічну пару "вівця", що спільно становить структуру семантичного концепту.

У четвертому розділі, в якому письменник перейшов до богословської тематики і описав проблему партикулярного (індивідуального) суду після смерті людини, особлива роль відведена концепту Церкви, яка названа соборною, неподільною, нареченою Христа, Матір'ю християн. Мужилівський докоряв опонентові, що той осмілювався перечити своїй Матері замість того, щоб вести дискусії з богословами, в правомірності вчення яких він сумнівався. Мужилівський висвітлив проблему індивідуального суду, протиставивши їй суд остаточний. Посилаючись на Отців Церкви, він чітко висловив позицію Східної Церкви: "Jeżeli ciało nasze nie powstanie dusza zostanie nieukoronawa. To już to mamy zapewne / iż pojedynkowe nagrody i karania dusz po śmierci niepotykają" [3, 14], "jeżeli to sporządzenie particularnym sądem nazowiesz / to musisz i duszom naznaczyć bez ciała zapłatę abo karanie / przeciwko Chryzostomowi i samemu Apostołowi Pawłu" [3, 15]. Письменник в черговий раз використав концепт місця: в очікуванні на остаточний суд душі Каїна і Авеля, Лота і жителів Содоми не можуть перебувати разом.

У п'ятому розділі "O tym / iż niesłusznie zadaje Apologiar błąd heretycki Zyzaniem / gdy nie przyznawa doskonałej zapłaty duszom Świętych" Андрій Мужилівський висвітлив підхід православної Церкви до проблеми раю. Він розділив поняття земного раю і небесного Царства після Божого суду, а також виступив на захист Зизанія: "Słuszniej tedy Zyzani mógł pisać o błogosławieństwie wiecznym / że nieprzyjęli doskonale dusze świętych / aniżeli ty przeciwko jemu / pomieszawszy częśćkę uciechy z oną wiekuistą i doskonałą zapłatą" [3, 20b]. Додатком до цього захисту слугував наступний розділ, в якому автор виправдовував Зизанія щодо ролі священників і Христового посередництва.

Позицію Христофора Філалета, а під цим псевдонімом виступав Мартин Броневський, Мужилівський виправдовував у сьомому розділі лише частково, оскільки, як зауважував, Броневський був істориком, а тому в богословських питаннях міг помилятися. Цій тезі передуює відповідна назва розділу: "O tym / iż Cerkiew Wschodnia nigdy Pismami heretyckimi prawdy swojej nie broni / ani na nich polega" [3, 25]. Це розділ невеликого об'єму, бо в ньому не обговорена жодна з богословських проблем, а лише зроблено екскурс у вчення Христофора Філалета.

Наступною темою богословських дебатів стало питання верховенства папи. Андрій Мужилівський виступив за єдине вселенське пастирство Ісуса Христа, таким чином відкидаючи верховенство Римського єпископа. Петрова місія, як писав Мужилівський, має символічне значення і стосується всіх апостолів та їх послідовників: "A jeżeli rzeczesz / iż Cerkiew w Himnach swoich nazywa go Pasterzem wszego świata: Trzeba wiedzieć iż nie samego tylko jednego / ale wszystkich dwunastu / ponieważ nie byli posłani *determinate* każdy z nich do osobiłej prowincji / ale na wszystek świat" [3, 27]. Подібно, як Мелетій Смотрицький, він присвятив цій проблемі не один, а декілька

розділів, перейшовши від до опису місії Петра до монархічного характеру Римської столиці. У цих аспектах позиція Мужилівського збігається з працями Філалета.

Десятий розділ “Antidotum...” присвячений помилковості вчення Теофіла Ортолога: “Błąd Ortologa nie mały w tym był / gdy przyznawał że dla grzechów człowiek traci Wiarę / albo dusza jest od rodziców w człowieku / czego cerkiew nigdy nie znała i nato nigdy nie pozwala / gdyż grzech śmiertelny wiary w człowieku nie gubi” [3, 32b]. Гнів Андрія Мужилівського не був безпідставний, адже за псевдонімом Теофіла Ортолога стояв сам Смотрицький, який в православний період своєї діяльності видав відомий твір “Threnos...”, що викликало схвальні відгуки церковних ієрархів. Заперечення особи для Андрія Мужилівського означало теж повне заперечення її світогляду, тож осуд “Треносу” мав найбільючіше влучити у супротивника.

В одинадцятому розділі письменник поєднав болюче для обох Церков питання Filioque (походження Святого Духа) і невизнання Ортолога церковним учителем. Мужилівський висловив загальноновизнану позицію православ'я, що Святий Дух походить від Отця, а не від Отця і Сина. “Ojciec pierwszym jest od którego Syn / Syn wtórym jest przez którego wszystkie rzeczy stworzone są / Duch ś. trzeci / w którym wszystko jest” [3, 37b]. Істота пресвятої Трійці для Андрія Мужилівського та інших православних богословів заключається в слові *przez*, яке означає посередницьку місію Сина між Отцем і Святим Духом.

Останній, дванадцятий розділ “Antidotum...” присвячений тематиці Флорентійського синоду. У цьому питанні Андрій Мужилівський приєднався до дискусії, розпочатої Петром Скаргою, продовженої Іпатієм Потієм, Захарією Копистенським, Левом Кревзою-Ревуським і іншими богословами. Наприкінці твору письменник закликав опонента до навернення і покаяння, видав пересторогу до духовного стану Східної Церкви з особливою присвятою чернецтву, пересторогу до православної шляхти і зрештою до всіх віруючих.

Риторична паренетика Андрія Мужилівського сповнена радикальних настроїв (“niech zarażony człowiek będzie odcięty” [3, 46]), роколянської поезії у руслі сарматських ідей (“dopieroby Ruś z Rusią zgodziwszy się / co dobrego i pochwały godnego pracy twej przyznaćby musiała” [3, 7b]), понятійно виважена (“dusza Pawłowa i dusza Piotrowa / nie jest Pawłem ani Piotrem samym” [3, 18]) і цілеспрямована (“nie poglądajmy na świata tego dostatki i rozkoszy / przemijają bowiem jako kwiat polny / i od ognia spalone będą” [3, 46]). Письменник використав багатий біблійний фактаж – від польських і латинських цитат Святого Письма до метафоричної первинної символіки, почерпнутої з гебрайської культури.

На основі богословського та риторичного матеріалу “Antidotum...” Андрія Мужилівського доходимо до висновку, що полемічна антиунійна проза поберестейського періоду, написана польською мовою, мала такі основні риси ідентифікації:

- сарматський вимір художньої образності;
- багатовекторність біблійної герменевтики;
- системність барокових концептів на всіх рівнях полемічного дискурсу;
- апологетична структура мегадискурсу в межах схеми “теза – антитеза”;

- радикальний підхід до справи унії з Західною Церквою і верховенства Римського єпископа;
- заперечення чистилища, індивідуального суду та індивідуальної нагороди після смерті;
- твердження про природу Пресвятої Трійці, в якій Святий Дух походить від Отця за посередництвом Сина;
- відмінне від католиків представлення форми Євхаристійного таїнства.

На тлі цієї ідентифікаційної версифікації творчість Андрія Мужилівського відзначалася повнотою тематики, авторським індивідуалізмом і багатством художньої образності. Його полемічна праця “*Antidotum przezacnemu narodowi ruskiemu, albo warunek przeciw apologii jadem napelnionej, którą wydał Meletij Smotrzycki, niesłusznie Cerkiew Ruską prawosławną w niej pomawiając haeresją i schismą. dla niektórych scribentów*” стала зразком антиунійних польськомовних виступів, що проявилось на наступних етапах ведення полеміки. Багатогранність цього письменника спонукає до подальших досліджень антиунійної парадигми полемічного дискурсу, створеного після Брестської унії.

Література

1. Із листування українських письменників-полемістів 1621–1624 років / [ред. Ю. Мицика] // Записки Наукового товариства ім. Шевченка. – Львів, 1993. – Т. ССХХV : Праці Історико-філософської секції. – С. 310–347.
2. Кралюк П. Духовні пошуки Мелетія Смотрицького / П. Кралюк. – К. : Укр. центр духовн. культури, 1997. – 191 с.
3. Mużyłowski A. *Antidotum przezacnemu narodowi ruskiemu, albo warunek przeciw apologii jadem napelnionej, którą wydał Meletij Smotrzycki, niesłusznie Cerkiew Ruską prawosławną w niej pomawiając haeresją i schismą. dla niektórych scribentów* / A. Mużyłowski. – B. m. dr. , 1629. – 96 [IV] s.
4. Smotrzycki M. *Apologia peregrinacji do krajów wschodnych przez mie Meletiusza Smotrzyckie[go] ... do przezacnego narodu ruskie[go] ... sporządzona* / M. Smotrzycki. – Dermań : Druk Monasteru, 1628 // *Collected Works of Meletij Smotrzycki*. With an Introduction by David A. Frick. – Ukrainian Research Institute of Harvard University. – 805 p. – P. 515–625.
5. Wagilewicz D. J. *Pisarze polscy Rusini* / D. J. Wagilewicz. – Przemyśl : Południowo-Wschodni Instytut Naukowy, 1996. – 318 s.

Анотація

У статті на прикладі польськомовного виступу “*Antidotum*” представлено основні проблеми антиунійної полемічної прози XVII століття. Праця Андрія Мужилівського була написана у відповідь на відомий унійний трактат Мелетія Смотрицького “*Apologia*” і стала зразком православного апологетичного твору. Вона відзначається радикалізмом, високою поетичністю і риторичною насиченістю. Автор трактату використав традиційні персвазійні елементи, почерпнуті з літератури попередніх століть, і ввів якісно нові художні засоби для представлення ключових полемічних питань. У публікації твір “*Antidotum*” вперше розглянутий комплексно, у світлі барокової концепції літературної епохи.

Ключові слова: апологія, риторика, богословський трактат, риторичні елементи, сарматський колорит, барокова концепція.

Аннотация

В статье на примере польскоязычного выступления “*Antidotum*” представлены основные проблемы антиунийной полемической прозы XVII века. Работа Андрея Мужилівського была

написана в ответ на известный униатский трактат Мелетия Смотрицкого “Apologia” и стала образцом православной апологии. Она отличается радикализмом, высокой поэтичностью и риторической насыщенностью. Автор трактата использовал традиционные персвазийные элементы, почерпнутые из литературы предыдущих веков, и ввел качественно новые методы для представления ключевых полемических вопросов. В публикации произведение “Antidotum” впервые рассматривается комплексно, в свете барочной концепции литературной эпохи.

Ключевые слова: апология, риторика, богословский трактат, риторические элементы, сарматский колорит, барочная концепция.

Summary

The main problems of antiunion polemical prose of XVII century on the example of Polish jut “Antidotum” are represented in the article. Andrew Muzhylovski’s work was written in response to the famous union treatise of Melentij Smotrycki “Apologia” and has become a model of Orthodox apology. It is noted radicalism, high poetry and rhetorical saturation. Author of the treatise used traditional rhetorical elements gleaned from the literature of previous centuries and introduced new quality art means to represent key polemical questions. The publication work “Antidotum” was considered comprehensively for the first time, in the light of the Baroque concept of literary epoch.

Keywords: apology, rhetoric, theological treatise, rhetorical elements, Sarmatian colouring, baroque conception.

УДК 821.111.09

Тупахіна О. В.,
кандидат філологічних наук,
Запорізький національний університет

ФУНКЦІОНУВАННЯ ВІКТОРІАНСЬКОГО ПРЕТЕКСТУ У ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОМУ ІНТЕР’ЄРІ РОМАНУ У. ГІБСОНА ТА Б. СТЕРЛІНГА “THE DIFFERENCE ENGINE”

За кількістю парадигмальних текстів, що стали предметом художнього переосмислення наступників, вікторіанська літературна спадщина посідає одне з перших місць у сучасному літературному дискурсі. Традиція, започаткована 1966 року знаковим для “вікторіанського відродження” романом Дж. Піс “Wide Sargasso Sea”, постає на порубіжжі ХХ–ХХІ сторіч у широкому розмаїтті інтерпретативних модусів та форм: від альтернативних тлумачень претексту (“Jack Maggs” Пітера Кері) до його осучаснення (“Dorian” Уїлла Селфа), від серіалізації класичних сюжетів за лекалами масової літератури (цикл “My Mr. Rochester” Л. К. Рігель) до прискіпливої реконструкції незавершених текстів вікторіанських попередників (“Emma Brown” Шарлотти Бронте та Клер Бойлан) та епатажних експериментів у стилістиці mash-up (“Pride and Prejudice and Zombies” Сета Грем-Сміта).

Причини високого попиту на, здавалося б, освячені культурною традицією і через те нею ж “замкнені” тексти у сучасному літературному дискурсі слід шукати, на думку дослідників, не лише в екстралінгвістичній площині “вікторіанського відродження” другої половини ХХ ст. Переосмислення попереднього досвіду через його переінакшення, адаптацію, реінтерпретацію було важливою рисою вікторіанського канону. Про транзитивність як одну з естетичних домінант вікторіанської доби, згодом успадковану постмодерністами, говорить, зокрема, Лінда Хатчеон. “The